

тільки додавати, вилучати чи модифікувати терміни. Оскільки розвиток знань є постійним, то, відповідно, постійно мають відбуватися ці зміни в класифікаційній системі бібліотечної справи.

Важливою проблемою є питання щодо того, чи треба змінювати всі терміни водночас (тоді така терміносистема носіями фахової термінології може психологічно сприйматися чужою), чи зміна термінології має відбуватися поступово. Можливо, доцільно змінювати терміни в межах певного відсотка. Якщо вся наукова спільнота послуговується залишеним у спадок попередниками некоректними термінами, то те, чи буде сприйнятий термін науковим співтовариством чи ні, залежить від членів цього співтовариства, від їхнього прагнення до мовної коректності, зрозумілості термінів для споживачів цієї термінології. Тому в разі найрадикальніших термінологічних змін доцільно вводити нові терміни паралельно з попередніми. Важливим інструментом

у цьому процесі вдосконалення та уніфікації наукової термінології є інформаційно-пошукові, в тому числі бібліотечні класифікаційні системи.

Список використаної літератури

1. Кочерга О. Деякі міркування про шляхи і манівці розвитку української наукової термінології / О. Кочерга // Сучасність. — 1994. — № 399/400. — С. 173—182.
2. ДСТУ ISO 1087—1:2007 Термінологічна робота. Словник термінів. Частина 1. Теорія та використання (ISO 1087—1:2007, IDN): ДСТУ ISO 1087—1:2007.— [На зміну ДСТУ 3325—96. — Чинний від 1.07.2008]. — К. : Держспоживстандарт України, 2008. — V, 36 с.
3. ДСТУ 3966—2000 Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять. — Чинний від 1.01.2001. — К. : Держстандарт України, 2000. — 32 с.
4. Петришин Я. Б. Логіка / Я. Б. Петришин. — Мюнхен : Укр. вид. т-во "Вернигора", 1947. — 44 с.

ПІДГОТОВКА КАДРІВ

УДК 378.011.33-057.87:36

Використання можливості бібліотеки вищої школи у професійній підготовці майбутніх соціальних педагогів

(на прикладі Національного університету біоресурсів і природокористування України)

Оксана Васюк,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки
НУБіП України

У роботі висвітлено результати аналізу навчальних планів підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавр та магістр із спеціальності "Соціальна педагогіка" у НУБіП України, що дало змогу виявити характерні риси та специфіку підготовки відповідних фахівців для професійної діяльності в умовах сільського регіону, досліджується роль у цьому процесі бібліотеки вищої школи.

Не зважаючи на те, що в Україні професії соціального педагога почали навчати тільки з 1991 р., можна говорити про те, що нині багаторівнева система навчання соціальних педагогів є відносно сформованою. Вона включає допрофесійне, професійне та післядипломне навчання. У рамках професійної (вузівської) підготовки реалізуються освітні програми молодшого спеціаліста, бакалавра, спеціаліста та магістра. Водночас прослідковується тенденція до переходу вищими навчальними закладами до підготовки фахівців за двома освітньо-кваліфікаційними рівнями: бакалавр і магістр.

Згідно даних, у 2002—2003 навчальних роках підготовку фахівців із соціальної роботи різних рівнів здійснювали 48 навчальних закладів, 11 з яких — недержавної форми власності. Соціальних педагогів готували 23 навчальні

заклади; соціальних працівників — 22; і соціальних педагогів, і соціальних працівників — 3 [2].

З 1991 р. у Національному аграрному університеті (нині — Національний університет біоресурсів і природокористування України) також здійснюється підготовка соціальних педагогів за напрямом "Педагогічна освіта".

Проблеми змісту професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів/працівників у вищих педагогічних навчальних закладах розглядалися вітчизняними науковцями. Зокрема, аналізованою проблемою цікавились Н. Гайдук, С. Когут, Н. Собчак та ін. [1, 3, 4]. У нашій роботі ми хочемо висвітлити результати аналізу навчальних планів підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавр та магістр із спеціальності "Соціальна педагогіка" у НУБіП України. Це дасть змогу виявити характерні риси та специфіку підготовки відповідних фахівців для професійної діяльності в умовах сільського регіону.

Структура підготовки фахівців соціальних педагогів складається з двох рівнів. Перший рівень навчання закінчується отриманням диплома бакалавра, другий — магістра.

На бакалавраті загальнотеоретична освітня програма реалізується за чотири роки. Навчальні дисципліни, що вивчають студенти, розподіляються на нормативну і вибіркову частини. Ті, у свою чергу, містять три цикли: гуманітарний і соціально-економічний, природничо-математичний, професійної та практичної підготовки. У вибірковій частині є ще дисципліни, які студент може вивчати за вибором.

Гуманітарний і соціально-економічний цикл спрямований на формування цілісного світогляду, інтересу до вирішення соціально-політичних і економічних проблем. Він становить близько 25 % всього обсягу теоретичної підготовки.

Призначення циклу природничо-математичної підготовки — дати майбутньому фахівцю знання у галузі інформаційних технологій, формування здорового способу життя, профілактики захворювань та надання першої медичної до-

помоги тощо. Обсяг часу, що відводиться на його вивчення, становить 8 %.

Цикл професійної та практичної підготовки включає групу предметів, призначених для формування знань з психолого-педагогічних наук. Він розрахований на розвиток загальнонаукового підходу в освітньому середовищі, уможливило опанування педагогічної теорією, загальною, віковою та педагогічною психологією. Варто зауважити, що наявність загальнопсихологічних дисциплін у циклі професійної та практичної підготовки пов'язана з тим, що майбутня професійна діяльність соціальних педагогів у вирішенні конкретних соціальних проблем орієнтована на індивідуальну роботу з людиною, насамперед, з дитиною чи підлітком. Загалом дисципліни циклу формують єдині підходи до опанування професією, дають основи тих знань, на яких ґрунтуються спеціальні навчальні дисципліни, основні знання з професії. Зміст навчальних предметів відображає специфічну діяльність фахівця і спрямований на підготовку до виконання конкретних функцій, дає загальнонаукову інформацію про структуру діяльності соціального педагога. Він становить близько 67 % дисциплін нормативної частини.

Розглянемо детальніше наповнення навчальних програм професійно зорієнтованими дисциплінами і використання з цією метою можливості університетської та галузевої бібліотеки.

На першому році навчання студенти знайомляться з дисциплінами:

- з циклу гуманітарної і соціально-економічної підготовки: "Історія України" (64 год.), "Ділова українська мова" (32 год.), "Філософія" (51 год.), "Релігієзнавство" (32 год.), "Іноземна мова" (68 год.), "Фізичне виховання" (68 год.);
- з циклу природничо-математичної підготовки: "Технічні засоби навчання" (36 год.);
- з циклу професійної та практичної підготовки: "Педагогіка" (154 год.), "Психологія" (136 год.), "Основи медичних знань" (36 год.), "Валеологія" (36 год.), "Логіка" (32 год.), "Вступ до спеціальності" (36 год.), "Психолого-педагогічні основи міжособистісного спілкування" (36 год.).

Завершується перший рік навчання навчальною (ознайомчою з фаху) практикою (90 год.). Під час її проходження студенти вивчають специфіку соціально-педагогічної діяльності різних соціальних служб, закладів, установ та освітньо-виховних закладів: організаційну структуру, документацію, систему управління, функції та форми діяльності.

На другому році навчання студенти опановують знання з дисциплін:

- з циклу гуманітарної і соціально-економічної підготовки: "Філософія" (51 год.), "Політологія" (68 год.), "Правознавство" (68 год.), "Іноземна мова" (68 год.), "Фізичне виховання" (68 год.);
- з циклу природничо-математичної підготовки: "Нові інформаційні технології" (64 год.), "Основи екології" (36 год.);
- з циклу професійної та практичної підготовки: "Педагогіка" (80 год.), "Психологія" (64 год.), "Соціальна педагогіка" (102 год.), "Соціальна психологія" (54 год.), "Етика соціально-педагогічної діяльності" (36 год.), "Основи соціально-правового захисту" (36 год.).

Завершується другий рік навчання навчальною (соціально-педагогічною) (108 год.) та навчальною (сільськогосподарською) (90 год.) практикою.

Метою соціально-педагогічної практики є безпосередня участь студентів у роботі соціальних служб, надання

практичної соціально-педагогічної допомоги клієнтам, які її потребують. І тут стають у нагоді знання, почерпнуті із наявної у бібліотеці навчальної, довідкової, методичної літератури. А університетська книгозбірня комплектується у відповідності з навчальними планами. Її співробітники інформують викладачів, аспірантів, студентів про нові надходження, організовуючи книжкові виставки, дні інформування тощо.

Навчальна (сільськогосподарська) практика дає студентам можливість ознайомитися з основними категоріями дітей і молоді на селі та їхніми проблемами; оволодіти уміннями організовувати і проводити оздоровчу, соціально-виховну, просвітницьку, дозвіллеву діяльність дітей і підлітків в умовах сільського соціуму.

Третій рік навчання передбачає вивчення предметів:

- з циклу гуманітарної і соціально-економічної підготовки: "Основи економічної теорії" (102 год.), "Політологія" (68 год.), "Фізичне виховання" (68 год.);
- з циклу природничо-математичної підготовки: "Безпека життєдіяльності" (68 год.);
- з циклу професійної та практичної підготовки: "Вікова фізіологія та шкільна гігієна" (54 год.), "Основи соціалізації особистості" (68 год.), "Педагогіка сімейного виховання" (32 год.), "Теорія і історія соціального виховання" (72 год.), "Соціальна психологія" (48 год.), "Етика і психологія сімейного життя" (68 год.), "Соціально-педагогічна профілактика правопорушень" (64 год.), "Етнопсихологія" (32 год.), "Патопсихологія" (64 год.), "Екокультура особистості" (32 год.).

У кінці навчального року проходить виробнича (соціально-педагогічна) практика, метою якої є закріплення, поглиблення та удосконалення теоретичних знань із дисциплін "Соціально-педагогічна профілактика правопорушень" та "Етика соціально-педагогічної діяльності" у практичній діяльності; участь студентів у роботі соціальних служб для молоді, оволодіння ними методиками і технологією соціально-педагогічної діяльності, формування професійно значущих і професійно особистісних якостей.

Четвертий рік навчання передбачає вивчення дисциплін:

- з циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки: "Фізичне виховання" (32 год.);
- з циклу природничо-математичної підготовки: "Цивільна оборона" (26 год.), "Безпека життєдіяльності" (32 год.);
- з циклу професійної та практичної підготовки: "Вікова фізіологія та шкільна гігієна" (32 год.), "Технологія соціально-педагогічної діяльності" (116 год.), "Основи профорієнтаційної роботи" (26 год.), "Етнопсихологія" (32 год.), "Історія соціальної роботи" (71 год.), "Самовиховання і саморегуляція особистості" (52 год.), "Соціальна робота у сфері дозвілля" (71 год.), "Методика роботи гувернера" (39 год.), "Основи красномовства" (71 год.).

У цілому загальний обсяг нормативних дисциплін циклу гуманітарної і соціально-економічної підготовки становить 1602 год., з них 840 год. аудиторні; циклу природничо-математичної підготовки відповідно 522 і 262 год.; циклу професійної та практичної підготовки 4338 і 1886 год.

Державна атестація передбачає складання тестового державного іспиту та захист дипломної роботи.

Вибіркові навчальні дисципліни (за вибором навчального закладу або ж за вибором студента) становлять близько 22 % загальної кількості навчальних годин, що відводяться

на підготовку фахівця з соціальної педагогіки. Зокрема, блок дисциплін за вибором навчального закладу передбачає цикл гуманітарної і соціально-економічної підготовки ("Основи сільськогосподарського виробництва", "Соціологія", "Культурологія", "Сімейно-побутова культура та домашня економіка"), цикл природничо-математичної підготовки ("Математична статистика"), цикл професійної та практичної підготовки ("Порівняльна педагогіка", "Вікова та педагогічна психологія", "Цивільне право"). Блок дисциплін за вибором студента передбачає опанування таких навчальних предметів: "Аграрне право", "Трудове право", "Українознавство", "Історія соціальної роботи в зарубіжних країнах", "Основи гендерної педагогіки та психології", "Документознавство", "Декоративна флористика". Загальна кількість часу, відведеного на вивчення вибіркового навчального дисциплін, становить 1890 год.

Курсові проекти плануються після вивчення теоретичного курсу навчальної дисципліни або ж її розділу. Так, студенти, які навчаються у НУБіП України (рівень бакалавр) і опановують кваліфікацію соціальний педагог, виконують курсові проекти з дисциплін "Педагогіка", "Соціальна педагогіка", "Соціальна психологія", "Теорія і історія соціального виховання", "Технологія соціально-педагогічної діяльності", "Етнопсихологія".

Магістерський рівень навчання соціальних педагогів зорієнтований на удосконалення й поглиблення знань з обраного фаху. Його навчальний курс становить 1 рік 6 місяців на базі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр. Навчальні дисципліни, які має опанувати студент магістратури, котрий навчається за спеціальністю "Соціальна педагогіка", поділяються на нормативні й вибіркові.

Блок нормативних включає цикл обов'язкових дисциплін: "Філософія науки та інноваційного розвитку" (36 год.), "Аграрне та екологічне право" (36 год.), "Ділова іноземна мова" (36 год.), "Світове сільське господарство та продовольчі ресурси" (36 год.), "Міжнародна стандартизація, сертифікація технологій, сировини, готової продукції в АПК" (36 год.), "Стратегія сталого розвитку природи та суспільства" (36 год.), всього — 216 год., загальний обсяг — 252 год. і 16 % кількості часу, відведеного на вивчення нормативних дисциплін.

Нормативні дисципліни циклу професійно-орієнтованої та соціально-економічної підготовки складають всього 540 год. (34 %), з них 152 год. аудиторних занять. Це такі навчальні предмети, як "Організація діяльності соціальних служб" (30 год.), "Методологічні засади соціально-педагогічних досліджень" (30 год.), "Актуальні проблеми соціальної педагогіки" (30 год.) "Соціальна робота в Україні" (30 год.), "Соціальний супровід сім'ї" (32 год.).

До циклу нормативних дисциплін професійно-педагогічної підготовки на магістерському рівні належать: "Психолого-педагогічна терапія" (32 год.) "Охорона праці в соціально-педагогічній сфері" (20 год.), "Методика навчання соціально-педагогічних дисциплін" (88 год.), "Педагогіка вищої школи" (64 год.), "Психологія вищої школи" (60 год.). Загальна кількість відведених на їх вивчення — 774 год. (50 %), з них 264 год. аудиторні.

Вибіркові навчальні дисципліни поділяються на два цикли: за вибором університету ("Організація роботи з різними соціальними групами" (30 год.), "Нові інформаційні технології у ВНЗ" (40 год.), "Методика проведення соціально-педагогічного тренінгу" (30 год.), "Організація управління навчальним процесом у ВНЗ" (64 год.), "Культура мовлення та культура ділового спілкування" (32 год.) і за вибором студента ("Економіка вищої школи" (32 год.), "Менеджмент соціально-педагогічної роботи" (10 год.), "Вища освіта України та Болонський процес" (10 год.). На їх

вивчення відводиться 1026 год., тобто 32 % загальної кількості часу навчання у магістратурі. Як бачимо, навчальна програма на першому й другому рівні досить насичена. Її успішне засвоєння багато в чому залежить від уміння майбутніх фахівців працювати з літературою. Допомагає у цьому викладачам вищої школи її бібліотека, яка виховує у студентства культуру працювання з навчальною літературою, вміння орієнтуватися у книжковому потоці, використовуючи бази даних (традиційних та електронних), можливості міжбібліотечного абонементу.

Методика підготовки фахівців з соціальної педагогіки на магістерському рівні передбачає проходження студентами у кінці другого семестру: навчальної педагогічної (36 год.) та виробничої соціально-педагогічної в соціальних службах (216 год.) практики.

Метою педагогічної практики є ознайомлення із змістом, формами та напрямками роботи соціальних служб для молоді, вивчення особливостей організації навчально-виховного процесу та формування навичок викладацької роботи в якості асистента-викладача соціально-педагогічних дисциплін.

Практика виробнича соціально-педагогічна в соціальних службах спрямована на формування соціально-педагогічних умінь роботи з дітьми і підлітками. Ця практика дає студенту можливість проявити себе як фахівця і зібрати матеріал для магістерської роботи, провести дослідження відповідно до вибраної теми і апробувати його результати у конкретній діяльності. Під час цієї практики студенти оволодівають професійним досвідом, вона уможливає перевірку готовності майбутнього фахівця до соціально-педагогічної діяльності.

Під час навчання у магістратурі студенти працюють над курсовими роботами з дисциплін "Організація діяльності соціальних служб", "Педагогіка вищої школи", "Методика навчання соціально-педагогічних дисциплін" та магістерською роботою. І тут знову-таки на допомогу приходять університетська бібліотека, яка надає дипломантам необхідну літературу, а співробітники книгозбірні стають своєрідними лоцманами у книжковому морі: підкажуть, яких чи якого автора краще вибрати, запропонують бібліотечні покажчики видань, які допоможуть зорієнтувати студентів щодо публікацій на тему їхніх дипломних робіт, а також методичні рекомендації із їхнього оформлення.

Розглянувши навчальні плани підготовки магістрів і бакалаврів спеціальності "Соціальна педагогіка" у НУБіП України, авторка запропонованої наукової розвідки з'ясувала, що до обов'язкового мінімуму базової освітньої програми останніх входять наступні цикли навчальних дисциплін: гуманітарні та соціально-економічні дисципліни, що становлять близько 25 % всього обсягу теоретичної підготовки; природничо-математичної підготовки — 8 % всього навчального часу; професійної та практичної підготовки — 67 %. Вибіркові навчальні дисципліни (за вибором навчального закладу або за вибором студента) становлять близько 22 % від загальної кількості навчальних годин. Також проаналізовано можливості університетської бібліотеки щодо забезпечення навчального процесу.

У ході дослідження встановлено: студенти магістратури опановують блок нормативних дисциплін, що складається з циклу обов'язкових дисциплін (16 %), професійно-орієнтованої та соціально-економічної підготовки (34 %), професійно-педагогічної підготовки (50 %). Вибіркові навчальні дисципліни становлять 32 % загальної кількості обсягу часу навчання у магістранта.

Отже, розподіл навчального часу за циклами дисциплін та їх наповнення свідчить, що підготовка соціальних педагогів зорієнтована не на засвоєння вузькоспеціалізо-

ваних знань, а на формування фахівця широкого профілю, здатного ефективно працювати у сфері професійної діяльності.

Аналіз навчальних планів свідчить, що дисципліни спеціалізації ("Вступ до спеціальності", "Технологія соціально-педагогічної діяльності", "Соціальна педагогіка", "Соціально-педагогічна профілактика правопорушень" та ін.) становлять близько 15 % загального обсягу навчального часу. Це, на наш погляд, не дає студентам змоги сповна оволодіти методами і технологією соціально-педагогічної діяльності.

Навчальним планом підготовки бакалаврів спеціальності "Соціальна педагогіка" НУБіП України передбачено 414 год. на такі види практики, як навчальна (ознайомча з фаху) на першому курсі, навчальна (соціально-педагогічна), навчальна (сільськогосподарська) на другому та виробнича (соціально-педагогічна) на третьому курсах. Студенти магістратури формують вміння і навички професійної діяльності під час проходження практики — навчальної педагогічної та виробничої соціально-педагогічної в соціальних службах у обсязі 252 год.

Це дає підстави зробити висновок про те, що значну частину змісту підготовки соціальних педагогів складають теоретичні курси, дещо недостатня увага приділяється спеціалізованій і практичній підготовці. А це, у свою чергу, не дає можливості приділяти достатньо уваги формуванню спеціальних знань і практичних вмінь. Ми поділяємо думку наших попередників [4] про те, що така ситуація є відображенням традицій формування змісту вищої освіти на теоретико-методологічній основі, що склалася у вітчизняній професійній освіті.

У вищій школі України навчальний час, відведений для самостійної роботи студента, регламентується робочим навчальним планом і становить, як правило, не менше 1/3 (1/2 для магістрів) та не більше 2/3 загального обсягу навчального часу студента, відведеного для вивчення конкретної дисципліни. Як свідчить аналіз навчальних планів, на самостійну роботу майбутніх фахівців з соціальної роботи відводиться від 50 % до 70 % часу (в магістратурі) запланованого на вивчення дисципліни.

Навчальні дисципліни "Аграрне та екологічне право", "Світове сільське господарство та продовольчі ресурси", "Міжнародна стандартизація, сертифікація технологій, сировини, готової продукції в АПК", що вивчають магістранти, відображає специфіку вищого аграрного навчального закладу

і дає можливість майбутнім соціальним педагогам безпосередньо ознайомитись з головними напрямками і перспективами розвитку сільського господарства, його проблемами тощо.

Варто зауважити, що навчальний план підготовки бакалаврів, на наш погляд, містить недостатньо дисциплін, що спрямовані на підготовку фахівців для професійної діяльності в умовах сільської місцевості (лише "Основи сільськогосподарського виробництва"). Одночасно відзначаємо наявність сільськогосподарської практики, що дає студентам можливість безпосередньо залучитися до життя сільського регіону, ознайомитися із соціальними проблемами дітей та молоді на селі, використати свій теоретичний та практичний досвід у їх розв'язанні.

Зміст навчання соціальних педагогів у НУБіП України розроблений таким чином, що кожній функції фахівця, кожному вмінню, яким він має оволодіти, відповідають практичні заняття і завдання. Вміння і навички спеціалізації удосконалюються під час практичної підготовки, яка здійснюється в ході практичних занять, курсового та дипломного проектування, навчальної і виробничої практики, що передбачені навчальним планом, відрізняються метою та призначенням і пов'язані з рівнем попередньої підготовки.

Плани навчального процесу передбачають наступні форми контролю знань студентів: іспити, заліки, курсові проекти. У навчальному році проводиться не більше восьми іспитів.

Список використаної літератури

1. *Гайдук Н. М.* Професійна підготовка соціальних працівників до здійснення посередництва : (на матеріалах США і Канади) : дис. ... канд. пед. наук / Ніна Михайлівна Гайдук. — Київ, 2004. — 180 с.
2. *Довідник вищих навчальних закладів України на 2002—2003 рік.* — 4-е вид., доповн. і переробл. — К. : Торба, 2002. — 262 с.
3. *Когут С. Я.* Система професійної підготовки соціального педагога у вищих навчальних закладах освіти України і Польщі : дис. ... канд. пед. наук / Світлана Ярославівна Когут. — Львів, 2004. — 219 с.
4. *Собчак Н. М.* Зміст і форми професійної підготовки соціальних працівників у системі неперервної освіти США : дис. ... канд. пед. наук / Надія Мирославівна Собчак. — Тернопіль, 2004. — 216 с.
5. *Фалинська З. З.* Практична підготовка майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Зоряна Зенонівна Фалинська ; Вінниц. держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського. — Вінниця, 2006. — 21 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

УДК 027.7:004.65

Аналіз структури та ступеня впровадження електронних ресурсів і баз даних бібліотек вищих навчальних закладів України

Здійснено огляд електронних ресурсів і баз даних, що використовують бібліотеки вищих навчальних закладів України III—IV рівнів акредитації державної форми власності.

Сделан обзор электронных ресурсов и баз данных, которые используют библиотеки высших учебных заведений Украины III—IV уровней аккредитации государственной формы собственности.

The review of electronic resources and databases is made which are used by libraries of higher educational institutions of

Ukraine III—IV of levels of accreditation of a state pattern of ownership.

Сучасний стан розвитку бібліотеки неможливо уявити без впровадження нових інформаційних технологій, сучасних напрямів і форм інформаційного обслуговування. Особливо швидкими темпами зростає попит на електронні ресурси, посилюється інтерес до повнотекстових документів, поданих в електронному форматі. Значення бібліотеки нині визначається не кількістю фонду друкованих книжок, не обсягом передплати, а тим, наскільки вона готова